

**Co-funded by
the European Union**

**AKTYWIZUJĄCY SCENARIUSZ LEKCJI
opracowany w ramach projektu**

„INNOWACJE W EDUKACJI SZKOLNEJ”

Temat lekcji:

Symulacja dezinformacji – gra edukacyjna „Zdemaskuj fake newsa!”

1. Cele lekcji

Uczeń:

- rozumie, jak powstają i rozprzestrzeniają się fake newsy,
- potrafi rozpoznać fałszywe informacje w sytuacji symulacyjnej,
- ćwiczy umiejętności fact-checkingu i pracy zespołowej,
- rozwija krytyczne myślenie, refleks w reagowaniu na dezinformację,
- zna narzędzia i strategie potrzebne do demaskowania nieprawdziwych treści w sieci.

2. Grupa docelowa

- Uczniowie szkół podstawowych

3. Metody nauczania

- Symulacja (gra edukacyjna)
- Praca w grupach
- Dyskusja moderowana
- Analiza przypadków
- Mini-refleksja indywidualna

4. Pomoce dydaktyczne / źródła

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

Co-funded by the European Union

- Zestawy kart symulacyjnych (fake newsy i prawdziwe wiadomości w formie wydrukowanych postów, zrzutów ekranu)
- Karty „Narzędzia Fact-checkera” (lista wskazówek: jak sprawdzać źródło, zdjęcia, autora)
- Tablica lub flipchart
- Dostęp do urządzeń mobilnych lub komputerów (opcjonalnie do szybkiej weryfikacji online)
- Platformy fact-checkingowe:
 - PL: [Demagog.org.pl](https://demagog.org.pl), [Konkret24](https://konkret24.pl)
 - CZ: [Manipulatoři.cz](https://manipulatoři.cz), [Demagog.cz](https://demagog.cz)
 - SK: [Demagog.sk](https://demagog.sk), [Infosecurity.sk](https://infosecurity.sk)
 - UE: [EUvsDisinfo.eu](https://euvsdisinfo.eu), [EDMO.eu](https://edmo.eu)

5. Przebieg lekcji (czas: 45 min)

1. Wprowadzenie – co to jest symulacja dezinformacji? (5 min)

Forma: krótkie wprowadzenie + burza mózgów

Przebieg:

1. Wprowadzenie nauczyciela (2 min):
 - Nauczyciel wyjaśnia, że zajęcia będą miały formę gry edukacyjnej – symulacji, w której uczniowie wcielą się w trzy role:
 - Dziennikarzy – publikujących wiadomości,
 - Odbiorców – decydujących, co udostępnić dalej,
 - Fact-checkerów – sprawdzających prawdziwość treści.
 - Celem gry jest zrozumienie mechanizmu rozprzestrzeniania się dezinformacji oraz nauczenie się, jak ją rozpoznawać i zatrzymywać.
 - Podkreślenie: „*Nie chodzi o to, by się nawzajem oszukiwać, ale by nauczyć się, jak działają fake newsy i jak się przed nimi chronić.*”
2. Burza mózgów (3 min):

Nauczyciel zadaje uczniom pytania naprowadzające:

 - Czy każdy news w internecie jest prawdziwy? Jak odróżnić prawdę od fałszu?

**Co-funded by
the European Union**

- Co sprawia, że klikamy „Udostępni” bez sprawdzenia treści? (np. emocje, sensacyjny tytuł, zdjęcie, presja grupy).
- Czy fałszywa wiadomość może zmienić czyjeś zachowanie lub opinię? (np. decyzje wyborcze, opinie o innych ludziach, strach przed szczepieniami).
- Czy zdarzyło Wam się przesłać coś dalej, a potem dowiedzieć się, że to było nieprawdziwe?

3. Podsumowanie wprowadzenia:

- Symulacja ma pokazać jak łatwo fałszywa informacja rozchodzi się w sieci oraz jak odpowiedzialny odbiorca może zatrzymać jej dalsze udostępnianie.
- Uczniowie dowiedzą się, jak działają fake newsy w praktyce, jakie emocje nimi sterują i jak profesjonalni fact-checkerzy sprawdzają informacje.

2. Gra edukacyjna „Zdemaskuj fake newsa!”

Cel gry:

Pokazanie uczniom, jak działa dezinformacja w internecie, jak łatwo rozprzestrzeniają się fałszywe wiadomości oraz jak można je zweryfikować, korzystając z prostych narzędzi. Gra rozwija umiejętność krytycznego myślenia, analizy źródeł i świadomego reagowania na treści w sieci.

1. Podział na zespoły

- Klasa dzieli się na 3–4 zespoły fact-checkerów (po 3–5 osób).
- Każdy zespół działa jak redakcja fact-checkingowa, która ma sprawdzić pakiet wiadomości i przygotować raport z wynikami.

2. Materiały dla każdej grupy

Każdy zespół otrzymuje:

1. Pakiet 6 kart wiadomości – każda karta zawiera:

- Nagłówek.
- Fragment artykułu lub posta.
- Miniaturę zdjęcia lub screena.

W pakiecie znajdują się:

- 3 wiadomości prawdziwe – potwierdzone w rzetelnych źródłach.
- 3 wiadomości fałszywe – zmanipulowane, clickbaitowe, oparte na plotkach.

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

- Tematy zróżnicowane: polityka, zdrowie, środowisko, sport, życie gwiad.
- 2. Karta narzędzi fact-checkera – zestaw prostych pytań pomocniczych.
- 3. Tabela analizy wiadomości – do wypełnienia w trakcie gry.
- 4. Materiały do weryfikacji:
 - Dostęp do internetu/tabletów, lub
 - Wydruki z fragmentami artykułów, wynikami wyszukiwań, zrzutami ekranu ze stron oficjalnych instytucji i portali fact-checkingowych.

Pakiet kart wiadomości

1. Prawdziwa wiadomość – Zdrowie

Nagłówek:

WHO publikuje raport o korzyściach płynących z aktywności fizycznej u dzieci

Treść:

„Według najnowszego raportu Światowej Organizacji Zdrowia, codzienne 60 minut umiarkowanej aktywności fizycznej poprawia zdrowie serca, koncentrację oraz samopoczucie dzieci w wieku szkolnym. Raport opublikowano 3 czerwca 2024 r. na stronie WHO.”

Miniatura zdjęcia:

Dzieci biegające po boisku szkolnym.

Kontekst (dla nauczyciela):

Źródło: Oficjalna strona WHO – raport z czerwca 2024.

2. Prawdziwa wiadomość – Środowisko

Nagłówek:

Polska zwiększyła powierzchnię parków narodowych o 5%

Treść:

„Ministerstwo Klimatu i Środowiska ogłosiło, że w 2024 roku powiększono granice trzech parków narodowych o łączną powierzchnię 8 000 hektarów. Celem jest ochrona rzadkich gatunków roślin i zwierząt oraz zwiększenie terenów zielonych dostępnych dla turystów.”

Miniatura zdjęcia:

Panorama górską z lasem.

Kontekst:

Źródło: Ministerstwo Klimatu, komunikat prasowy z 14 maja 2024.

**Co-funded by
the European Union**

3□. Prawdziwa wiadomość – Technologia

Nagłówek:

Nowa aplikacja dla osób niewidomych zdobywa europejską nagrodę innowacji

Treść:

„Aplikacja SeeIt, stworzona przez polski start-up, wykorzystuje sztuczną inteligencję do opisywania otoczenia użytkownikowi w czasie rzeczywistym. Projekt otrzymał nagrodę European Innovation Award 2024.”

Miniatura zdjęcia:

Osoba niewidoma trzymająca smartfon.

Kontekst:

Źródło: Portal Komisji Europejskiej ds. innowacji, 20 kwietnia 2024.

4□. Falszywa wiadomość – Polityka

Nagłówek:

UE zakazuje ogródków warzywnych w przydomowych ogródkach od 2025 roku

Treść:

„Nowe przepisy Unii Europejskiej mają rzekomo zakazać uprawy warzyw i owoców we własnym ogrodzie. Władze planują karać mieszkańców mandatami nawet do 5000 euro. Informację podał anonimowy bloger na portalu WolnaPrawda.pl.”

Miniatura zdjęcia:

Zdjęcie pomidorów w doniczkach.

Kontekst:

Fake news – brak takiego przepisu w prawie UE; często wykorzystywany w kampaniach dezinformacyjnych.

5□. Falszywa wiadomość – Zdrowie

Nagłówek:

„Szok! Woda z kranu w Polsce zawiera środek powodujący wypadanie włosów!”

Treść:

„Według anonimowego „eksperta”, woda wodociągowa w dużych miastach zawiera chemikalia, które powodują łysienie. Brak oficjalnych raportów – informacja pochodzi z postu na Facebooku, udostępnionego ponad 10 000 razy.”

Miniatura zdjęcia:

Zdjęcie pustego kranu.

Kontekst:

Fake news – nie potwierdzony przez Sanepid ani żadne oficjalne badania.

**Co-funded by
the European Union**

6□. Falszywa wiadomość – Celebryci

Nagłówek:

Słynna aktorka wprowadziła psa fana po spotkaniu z fanami

Treść:

„Świadek twierdzi, że znana aktorka zabrała psa jednego z fanów po premierze filmu w Warszawie. Artykuł opublikowano na portalu Plotki24, bez podania nazwiska świadka ani zdjęć potwierdzających sytuację.”

Miniatura zdjęcia:

Zdjęcie aktorki machającej do tłumu.

Kontekst:

Fake news – historia wymyślona na potrzeby clickbaitu, brak dowodów, dementowana przez agenta aktorki.

Karta narzędzi fact-checkera

Pytania pomocnicze (do każdej wiadomości):

1. Kto jest autorem? Czy to podpisana osoba czy anonimowy wpis?
2. Czy są podane źródła? Linki do znanych portali czy do nieznanych stron?
3. Czy zdjęcie/film jest prawdziwe? Można je znaleźć w innych mediach lub wyszukiwarce obrazów?
4. Czy treść opiera się na faktach czy emocjach? Czy zawiera słowa: „szok!”, „katastrofa!”, „tajne info”?
5. Czy inne portale to potwierdzają?
6. Czy język jest podejrzany? Literówki, brak konkretów, dramatyczny ton.

Tabela analizy wiadomości

Treść wiadomości	Podejrzana? (TAK/NIE)	Sygnały ostrzegawcze	Jakie emocje wywołuje?	Jak sprawdzić?
„UE zakazuje ogródków warzywnych”	TAK	Brak źródła, sensacyjny tytuł, brak danych	Strach, gniew	Sprawdzić w serwisach UE
„Nowe badania WHO o szczepionkach”	NIE	Oficjalne źródło WHO, link do raportu	Spokój, ciekawość	Zajrzeć na stronę WHO

**Co-funded by
the European Union**

Treść wiadomości	Podejrzana? (TAK/NIE)	Sygnały ostrzegawcze	Jakie emocje wywołuje?	Jak sprawdzić?
„Celebrytka X uprowadziła psa fana”	TAK	Plotka, zdjęcie bez kontekstu, anonimowy świadek	Oburzenie, ciekawość	Sprawdzić w portalach newsowych

5. Przebieg gry

Etap 1 – Analiza wiadomości (10 min)

- Uczniowie czytają wszystkie 6 wiadomości.
- Dzielią je na:
 - prawdopodobnie prawdziwe,
 - podejrzane – wymagają sprawdzenia.
- Wypełniają tabelę, zaznaczając sygnały ostrzegawcze i emocje.

Etap 2 – Weryfikacja (10 min)

- Sprawdzają podejrzane wiadomości:
 - w internecie lub
 - w przygotowanych wydrukach.
- Szukają potwierdzenia lub sprostowania.
- Zapisują dowody i krótkie uzasadnienie.

Etap 3 – Prezentacja i punktacja (10 min)

- Każda grupa prezentuje:
 - które wiadomości uznała za fake newsy, a które za prawdziwe,
 - jakie sygnały ostrzegawcze zauważyła,
 - jakie dowody znalazła.
- **Punktacja:**
 - Rozpoznanie fake newsów – 0–3 pkt.
 - Jakość argumentów i dowodów – 0–3 pkt.
 - Propozycja reakcji – 0–2 pkt.

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

- Jasność prezentacji – 0–2 pkt.

6. Zakończenie i refleksja

- Nauczyciel podsumowuje grę, ogłasza zwycięską „Redakcję miesiąca” i omawia wnioski.
- Uczniowie kończą zdania:
 - „Dziś nauczyłem/am się, że fake newsy...”
 - „Najlepsza metoda na demaskowanie fake newsów to...”
 - „W przyszłości, zanim coś udostępnię, zrobię...”

Na koniec powstaje lista „5 kroków do zdemaskowania fake newsa”:

1. Sprawdzam źródło i autora.
2. Szukam potwierdzenia w innych mediach.
3. Sprawdzam zdjęcia i filmy w wyszukiwarkach.
4. Analizuję emocje – czy ktoś próbuje mną manipulować?
5. Nie udostępniam, jeśli nie jestem pewien/pewna.

6. Słownik pojęć

Pojęcie	Definicja
Fake news	Falszywa lub zmanipulowana wiadomość, często wyglądająca jak prawdziwy artykuł lub post, mająca wprowadzić odbiorców w błąd lub wywołać emocje.
Dezinformacja	Celowe rozpowszechnianie fałszywych lub wprowadzających w błąd

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

**Co-funded by
the European Union**

Pojęcie	Definicja
	treści w celu manipulowania opinią publiczną, wywołania chaosu lub uzyskania korzyści.
Fact-checking	Proces sprawdzania prawdziwości informacji w wiarygodnych źródłach, raportach, bazach danych i portalach weryfikacyjnych.
Źródło informacji	Autor wiadomości lub medium, z którego pochodzi dana treść – np. dziennikarz, portal informacyjny, instytucja, anonimowy użytkownik.
Sygnały ostrzegawcze	Cechy, które mogą wskazywać, że wiadomość jest fałszywa: brak autora, sensacyjny tytuł, anonimowe źródła, brak dowodów, zdjęcia wyrwane z kontekstu.
Manipulacja	Techniki wpływania na odbiorców poprzez emocjonalny język, pomijanie faktów, fałszywe powiązania lub powtarzanie nieprawdziwych informacji.
Bańka informacyjna	Sytuacja, gdy użytkownik widzi w internecie głównie treści zgodne z jego poglądami i zainteresowaniami, co utrudnia poznanie innych opinii.
Cyfrowe echo	Zjawisko wielokrotnego powtarzania tej samej wiadomości w różnych miejscach w sieci, co sprawia, że wygląda ona na prawdziwą.
Weryfikacja źródła	Sprawdzenie, kto jest autorem wiadomości, czy podano dowody, czy inne wiarygodne portale potwierdzają tę informację.
Portal fact-checkingowy	Strona internetowa prowadzona przez ekspertów, zajmująca się weryfikacją informacji, np. Demagog.org.pl, EUvsDisinfo.eu, Manipulatori.cz.

7. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela

1. Przykłady i przygotowanie materiałów

- Zasady doboru treści:
 - Wybieraj fikcyjne wiadomości, inspirowane prawdziwymi przypadkami, ale pozbawione odniesień do bieżących, lokalnych sporów politycznych, aby uniknąć kontrowersji w klasie.

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską

Co-funded by the European Union

- Staraj się, aby w zestawie kart znalazły się różne tematy: zdrowie, środowisko, technologia, sport, show-biznes – dzięki temu uczniowie zobaczą, że fake newsy mogą dotyczyć każdego obszaru.
- Możesz wykorzystać zrzuty ekranu stylizowane na posty w mediach społecznościowych, aby ćwiczenie było bardziej realistyczne.

2. Materiały do gry

- Karty wiadomości (6–8 na grupę, zróżnicowane tematycznie).
- Tabela analizy w formacie A3 lub kart pracy A4, gdzie uczniowie będą wpisywać swoje wnioski (podejrzane? sygnały ostrzegawcze? emocje? jak sprawdzić?).
- Lista portali fact-checkingowych (PL: Demagog.org.pl, Konkret24; CZ: Manipulatori.cz, Demagog.cz; SK: Demagog.sk, Infosecurity.sk; UE: EUvsDisinfo.eu, EDMO.eu).
- Karta narzędzi fact-checkera – zestaw pytań kontrolnych (np. „Czy wiadomość ma autora?”, „Czy są linki do źródeł?”, „Czy treść można potwierdzić w innych mediach?”, „Jakie emocje wzbudza ta treść?”).
- Opcjonalnie dostęp do tabletów, komputerów lub telefonów z internetem, aby uczniowie mogli spróbować faktycznej weryfikacji online.

3. Moderowanie gry i dyskusji

- Zadaj pytania otwierające przed analizą każdej karty:
 - „Co w tej wiadomości wygląda na wiarygodne, a co budzi wątpliwości?”
 - „Jakie emocje czujecie, gdy to czytacie?”
 - „Jak inaczej można by sformułować ten nagłówek, aby był bardziej rzetelny?”
- Zachęcaj do argumentowania decyzji – uczniowie powinni podać konkretne powody, dlaczego uznają wiadomość za fałszywą lub prawdziwą.
- Jeśli grupa ma trudność z oceną, zasugeruj korzystanie z portali fact-checkingowych lub porównywanie wiadomości w różnych źródłach.
- Unikaj oceniania uczniów – celem jest ćwiczenie analizy informacji, a nie wyłanianie zwycięzców.

4. Tworzenie bezpiecznej atmosfery

- Podkreśl, że każdy może dać się nabrać na fake newsy, nawet dorośli czy profesjonaliści, bo manipulacje są często bardzo dobrze przygotowane.

**Co-funded by
the European Union**

- Wyjaśnij, że w grze błędy są naturalne i pomagają się uczyć – ważniejsze jest odkrycie, jak można sprawdzać wiadomości, niż to, kto się pomylił.
- Ustal zasady: brak wyśmiewania odpowiedzi innych, słuchanie argumentów każdej grupy, kultura dyskusji.

5. Rozszerzenie zajęć

- Turniej klasowy lub szkolny „Zdemaskuj fake newsa!” – uczniowie rywalizują w parach lub drużynach, zdobywając punkty za szybkie i trafne wykrywanie fałszywych treści.
- Gazetka szkolna „Jak nie dać się oszukać w sieci” – wspólnie z uczniami przygotujcie plakat z zasadami sprawdzania informacji i listą portali fact-checkingowych.
- Mini-projekt domowy: uczniowie wybierają jednego fake newsa znalezione w sieci (np. ze strony fact-checkingowej) i opisują, jak go obalono – mogą zaprezentować na kolejnych zajęciach.

8. Źródła

- Demagog.org.pl – największy polski portal fact-checkingowy. Publikuje analizy popularnych fake newsów, weryfikuje wypowiedzi polityków, tworzy materiały edukacyjne do wykorzystania w szkole.
- Konkret24 (TVN24) – serwis sprawdzający treści pojawiające się w sieci, w tym fałszywe wiadomości o zdrowiu, polityce i wydarzeniach społecznych.
- Manipulátoři.cz (Czechy) – portal edukacyjny analizujący przykłady manipulacji i dezinformacji w czeskim internecie.
- Demagog.cz i Demagog.sk – odpowiedniki polskiego Demagoga w Czechach i na Słowacji, specjalizujące się w weryfikacji informacji publicznych i analizie fake newsów w regionie Europy Środkowo-Wschodniej.
- Infosecurity.sk – instytut publikujący raporty o dezinformacji, propagandzie i zagrożeniach cyfrowych w sieci, przydatne do kontekstu międzynarodowego.
- EUvsDisinfo – europejski projekt monitorujący fałszywe wiadomości w przestrzeni międzynarodowej, szczególnie te związane z propagandą i wojnami informacyjnymi.
- EDMO (European Digital Media Observatory) – sieć ekspertów i organizacji walczących z dezinformacją w UE, zawiera materiały edukacyjne, analizy przypadków i narzędzia dla nauczycieli.

Co-funded by the European Union

- IFCN (International Fact-Checking Network) – globalna sieć organizacji fact-checkingowych, tworząca kodeks zasad rzetelnej weryfikacji informacji, lista certyfikowanych portali dostępna online.
- UNESCO – Media and Information Literacy Curriculum for Teachers – publikacja wyjaśniająca, jak uczyć krytycznego myślenia i rozpoznawania manipulacji w internecie, z gotowymi przykładami ćwiczeń.
- Council of Europe – Digital Citizenship Education – zasoby o odpowiedzialnym korzystaniu z internetu, umiejętności weryfikacji źródeł, rozwoju kompetencji medialnych uczniów.
- Media Literacy Now (USA) – przykłady działań edukacyjnych, kampanii i ćwiczeń zwiększających odporność na fake newsy, które można zaadaptować do polskich realiów.
- Google Fact Check Tools – wyszukiwarka pozwalająca sprawdzić, czy dana wiadomość była już weryfikowana przez niezależne portale.
- TinEye i Google Reverse Image Search – narzędzia do analizy autentyczności zdjęć i wykrywania, czy grafiki nie są wyrwane z kontekstu lub zmanipulowane.

